

Nödvärdigt med forskning i ABM-sektorn

Jonas Nordin

Åren 2006–2007 inrättade RJ tillsammans med Vitterhetsakademien sexton forskartjänster inom ABM-sektorn, Arkiv, Bibliotek, Museer. Flera nationella institutioner erbjöds möjligheten att anställa unga forskare som skulle bedriva studier på samlingarna och samtidigt skolas in i myndighetens löpande arbete. Konstruktionen motsvarade en forskarassistenttjänst vid universitet: 75 procent egen forskning och 25 procent institutionstjänstgöring. Projektiden har varit fem år med förhoppningen att forskarna under den tiden ska ha funnit en plats i verksamheten som kan bereda dem fast anställning. Avsikten var att stärka kunskapsläget bland de myndigheter som tidigare gemenligen gick under benämningen lärda verk.

Att denna skönklingande, lätt romantiska beteckning kommit att ersättas av den färglösa akronymen ABM-sektorn är i sig ett symptom på en allmän utveckling. Generella professionsfärdigheter har, på gott och ont, allt mer premierats framför gedigen samlingskännedom. Myndighetscheferna är numera sällan själva forskande individer; det är långtifrån alltid de ens har den bakgrunden. Men såväl en intresserad allmänhet som användare med mer avancerade behov förväntar sig fortfarande att det på bibliotek och museer skall finnas expertis med kunskaper även i frågor bortom katalogiseringsrutiner.

ABM-sektorn ingår naturligt i det som brukar kallas forskningens infrastruktur, men det är inte alla institutioner som ser forskning på de egna samlingarna som en självklar del av verksamheten. Det brukar heta att man skall tillhandahålla verktygen som underlättar för forskningen (utveckling), men man skall inte själv aktivt producera ny kunskap (forskning). Det finns många argument mot en sådan syn.

För det första är gränsen mellan forskning och utveckling flytande – som bekant används i många sammanhang i stället samlingsbeteckningen FoU. Den typ av resonerande kataloger som är vanlig på konstmuseer är obestridda meriteringsspecimen för en konstvetare, men på ett bibliotek betraktas katalogen som ett tämligen okvalificerat instrument vars värde främst mäts i graden av standardisering. Men var exakt går gränssnittet mellan dessa båda katalogtyper? Var går skiljelinjen mellan filologens arbete och arkivariens när denna gallrar och ordnar ett arkiv?

För det andra kan forskningens långsiktiga behov inte tillgodoses utan ingående kännedom om forskningsprocessen. Varje profession tenderar att finna sina egna arbetsformer och sin egen rationalitet, och ju mer exempelvis bibliotekarien fjärrar sig från forskaren i det vardagliga ju mindre kommer de att tala ett ömsesidigt begripligt språk. Ju mer tekniskt avancerad en stödfunktion är desto större är också sannolikheten att den kommer att upphöjas till ett egenvärde. Man hamnar då lätt i en situation där katalogtjänster och samlingar underhålls för sin egen skull. Utan ett tydligt användarfokus är risken stor att man prioriterar fel saker, särskilt i tider med krympande ekonomiska ramar. Ett exempel är forskningsbibliotekens nedrustning av de bibliografiska tjänsterna och upprustning av de bibliometriska. Bibliografien tjänar forskarens syfte medan bibliometrin tjänar administratörens, vilket ohjälpligt flyttar slutanvändarmålet från en verksamhet till en annan.

För det tredje kräver all form av kompetent samlingsuppbyggnad och samlingsvård en kontextuell kunskap. Utan fortlöpande kontakt med forskningen och annan kvalificerad kunskapsinhämtning förvandlas arkivarier, bibliotekarier och intendenten till uppsyningsmän som antingen inte kan identifiera nyttan med sin verksamhet eller blir passiva verkställare av krav som formuleras på annat håll, antingen ovanför eller vid sidan om dem själva. En kunskapsorganisation befinner sig på ett sluttande plan så fort hur-frågorna blir viktigare än varför-frågorna. Verksamheten tappar i det skedet styrsel och långsiktighet och förlorar sin relevans för omgivningen.

Själv har jag haft förmånen att arbeta som historiker och forskare på Kungl. biblioteket sedan 2007. Ovanstående reflektioner har utmejslats under den tiden. Utifrån ett personligt perspektiv kan det också vara värt att framhålla förmånen att forska i denna miljö. De kan sammanfattas i fyra punkter.

1) Den mest självklara punkten är den glädje och det privilegium det innebär att ha fri tillgång till så rika samlingar som nationalbibliotekets. Det är inte uteslutande tidsbesparande att själv kunna botanisera i källmaterialet; många gånger leder det tvärtom till mer material och ytterligare frågor som tar ännu längre tid att utreda. I alla händelser ger det ett större djup och framför allt bredd åt forskningen och det uppövar och stimulerar förmågan att associera mellan olika materialtyper.

2) Ett nationalbibliotek med sin mångskiftande expertis är som en levande encyklopedi. Här ryms handfast kunskap på de mest varierande områden och

någonstans i korridorerna finns alltid svar på alla de frågor man kan tänkas ha, oavsett de nu gäller levande eller döda språk, papperstyper och bokkonservering, bildframställning, fotografering, datorteknik eller något annat. Motsvarande kunskaper finns säkert i stor mängd på universiteten, men där är de vanligen inlåsta på enskilda institutioner med föga eller inget ömsesidigt utbyte.

3) Närgränsande till detta är min upplevelse av att såväl tvärvetenskaplighet som internationella kontakter är självklarheter på ett nationalbibliotek. Jag hade vissa farhågor, då jag lämnade universitet, att en bibliotekstjänst skulle innebära isolering från det vetenskapliga samtalet. Min upplevelse har blivit den helt motsatta och i dag har jag snarare svårt att föreställa mig att återgå till den intellektuella och arbetsmässiga isolering som präglar många universitetsinstitutioner, där det internationella och tvärvetenskapliga utbytet i praktiken kan vara skäligen glest.

4) Slutligen, den kanske vardagligt största stimulansen: I en miljö där flera komplementära kompetenser möts har jag upplevt att det finns ett mycket större intresse för vad andra sysslar med än vad fallet är i en likriktad verksamhet. På en universitetsinstitution är sannolikheten ganska stor att ditt senaste arkivfynd eller din senaste publikation möts med likgiltighet från kollegerna. På ett bibliotek med bildade och kulturellt nyfikna medarbetare finns det däremot stor efterfrågan på att få se den materia man dagligen handskas med insatt i en större kontext. Därför är forskning inom ABM-sektorn inte bara en intellektuell övning utan jag upplever dagliga exempel på den instrumentella nyttan av verksamheten – nog många gånger en ovanlig erfarenhet för en humanvetare.

Texten ursprungligen publicerad på Riksbankens jubileumsfonds

webbplats 13 februari 2013